

CONIUNCTIONES

(spójniki zdań współrzędnych)

1) CONIUNCTIONES COPULATIVAE (spójniki łączne)

- a) **et** (i, a) – spaja dwa wyrazy lub dwa zdania równorzędne;
- b) **-que** (i, a) – łączy pojęcia tworzące całość – drugie pojęcie jest uzupełnieniem lub rozszerzeniem pierwszego, np. *terra marrique, igni ferroque, se suaque, divina humanaque, ultro citroque* (tu i tam), *Senatus Polulusque Romanus*;
- c) **atque, ac** (i, a, a nawet, co więcej, a nadto; *ac* tylko przed spółgłoską) – dodaje do pierwszego pojęcia drugie, zwykle podobne lub przeciwne, podkreślając je, np. *multi ac summi viri* (liczni, a w dodatku znakomici mężowie);
- d) **etiam** (także, i, jeszcze, nawet) – uwydatnia lub stopniuje, np. *secundas etiam res pertimescebam* (nawet szczęścia się bałem), *etiam nunc* (nawet teraz);
- e) **quoque** (także, i) – dodaje coś równego, np. *reliquae quoque virtutes per se colendae sunt*.

etiam i quoque

- *etiam* kładzie się zwykle **przed** wyrazem, do którego należy: *etiam illud* (a nawet to), a *quoque* **po** wyrazie: *illud quoque* (także to).
- *etiam* może znaczyć „nawet”, *quoque* nie ma nigdy takiego znaczenia.
- *etiam* może się odnosić do całego zdania, *quoque* odnosi się tylko do jednego wyrazu.

Nota bene: *etiam atque etiam* – bezustannie, ciągle (*etiam atque etiam te moneo*)

non solum... sed (verum) etiam... – nie tylko..., lecz także

- f) **neque, nec** (i nie, a nie) – odnosi się zwykle do orzeczenia (np. *opinione vulgi rapimur in errorem nec vera cernimus*), rzadko do przymiotników i przysłówków; gdy łączy dwa rzeczowniki, to przed pierwszym stoi *non*, np. *non cives nec socii*.
- g) **et non, ac non** (i nie, a nie) kładziemy gdy przeczenie odnosi się do jednego wyrazu, np. *patior et non moleste fero*.

NB 1. Na początku zdania przed *vero, tamen, enim, igitur* kładziemy *neque*, np. *Vehementer te admiro: neque enim quisquam te in summa sapientia modestior est*.

NB 2. Przy żywym opowiadaniu warto opuszczać spójniki (asyndeton), np. *Catilina abiit, excessit, evasit, erupit*.

2) CONIUNCTIONES DISIUNCTIVAE (spójniki rozłączne)

- 1) **aut** (lub, albo) – wyklucza jedno pojęcie, np. *id verum aut falsum est*.
- 2) **vel** (lub, albo, czyli) – oznacza mniej istotną różnicę między dwoma wyrazami albo pozostawia wolny wybór, np. *Oppidum vel urbs; Catilinam ex urbe vel eiecimus vel emisimus vel ipsum egredientem verbis prosecuti sumus*.
NB. *vel* często dookreśla wyraz lub zdanie poprzednie: *vel dicam, vel potius*, np. *Percipitis animis, iudices, iam dudum quid velim vel potius quid nolim dicere*.
- 3) **-ve** (lub, albo, czy też, czyli) – łączy tylko poszczególne wyrazy, między którymi różnica jest obojętna, np. *bis terve* (dwa lub trzy razy), *magis minusve* (w większym lub mniejszym stopniu)
- 4) **seu, sive** (czyli, czy też) – objaśnia wyraz poprzedni, np. *Cato Maior sive de senectute; discessus sive potius fuga*.

3) CONIUNCTIONES ADVERSATIVAE (spójniki przeciwstawne)

- 1) **autem** (zaś) – kładzie się zawsze na drugim miejscu; oznacza najłagodniejsze przeciwstawienie i łączy tylko zdania: *cum autem ad te, C. Aquili, oculos animumque rettuli...*
- 2) **sed** (ale, lecz) – ogranicza sąd poprzedni, a jeżeli ten sąd jest przeczący, wprowadza inny, np. *Alcibiades ingeniosus homo, sed in omni vita inconstans fuit. Otii fructus est non contentio animi, sed relaxatio*.

NB. *Sed* stoi często na początku zdania, jeśli się przerywa tok mowy i przechodzi do czegoś innego, np. *Ego a Quinto nostro dissentio. Sed ea, quae restant, audiamus.*

3) **vero** (zaś, lecz) – kładzie się zawsze na drugim miejscu; przeciwstawia poprzedniej myśli myśl drugą, ważniejszą, np. *haec sunt leviora, illa vero gravia et magna.*

4) **at** (ale, a tymczasem, natomiast) – występuje po zdaniach twierdzących i przeciwstawia z naciskiem jedną rzecz drugiej, np.: *Brevis nobis vita data est, at memoria bene redditae vitae sempiterna.*

NB. *At* często wprowadza zarzut lub zbijanie zarzutu, np. *At memoria minuitur. credo, nisi eam exerceas, aut etiam si sis natura tardior.*

5) **atqui** (jednak, ale jednak) – stoi na pierwszym miejscu w zarzutach (np. *o rem, inquis, difficilem et inexplicabilem; atqui explicanda est*) i sylogizmach (np. *omnes quadrupedes bestiae rapaces carne vescuntur; atqui nulla bestia ruminans carne vescitur: ergo nulla bestia ruminans rapax est*).

6) **tamen** (jednak, przecież, wszelako) – przeciwstawienie do zdania przyzwalającego, np. *Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.*

Spójnikom przeciwstawnym odpowiada często w zdaniu poprzedzającym **quidem** (wprawdzie, właśnie, przynajmniej), np. *Plurima quidem proferre possumus, sed modus adhibendus est.*

4) CONIUNCTIONES CONCLUSIVAE (spójniki wynikowe)

1) **itaque** (zatem, przeto, i tak) – przytacza skutek rzeczywisty, np. *itaque a servis sepultus est.*

2) **ergo, igitur** (a więc) – w sylogizmach, np. *Omnes homines mortales sunt. Gaius autem homo est. Ergo (igitur) Gaius mortalis est.*

3) **proinde** (a więc, tedy) – tylko w napomnieniach i rozkazach, np. *Proinde aut exeant aut quiescant.*

5) CONIUNCTIONES CAUSALES (spójniki przyczynowe)

1) **nam** (albowiem) – stoi na początku zdania, np. *Nam quid ego de consulatu loquar?*

2) **enim** (bowiem) – stoi na drugim miejscu, np. *Quid enim nunc agam?*

Ćwiczenia. Wskaż i nazwij spójniki.

1) Frustra meae vitae subvenire conamini proinde abite.

2) Si mecum adesses, Brundisium navigarem, sine te autem hic manere malo.

3) Negasne quod antea dixisti? Si enim id negabis, improbe mentiri videbere.

4) Vi victa vis est vel potius virtute oppressa audacia.

5) Nonne optimus et gravissimus quisque confitetur multa se ignorare et multa sibi etiam atque etiam esse discenda?

6) Neque audent neque id se facere sine summo periculo posse arbitrantur. Vident enim et sentiunt hoc idem quod vos: unum esse qui hoc facere possit.

7) Ter quaterve patrem tuum vidi, sed dubito an eum in platea recognoscere possim.

8) Divitiae et robur mox te relinquere possunt, immortalia autem sunt tua gesta.

9) Etiam tum, cum oculi omnium in te unum coniecti sunt, confiteri quod facturus esses ausus non es.

10) Illud quoque intelligendum est neminem esse qui non invitus, cum summam gloriam adipisci possit, mori velit.

11) Pro amicitia hoc fecisse arbitrabar; at vos me certiolem facitis ei pecunia mea opus fuisse.